

Uit:

- ***Verslag Nota-overleg Mensenrechten Tweede Kamer 16 april 2012 en***
- ***Verslag Hoorzitting Mensenrechten Tweede Kamer 19 maart 2012***

Uit: Verslag Notaoverleg Mensenrechten Tweede Kamer 16 april 2012

Over Dalits/kastendiscriminatie

Çörüz (CDA)

“Tijdens dit overleg wil ik speciale aandacht voor de situatie in India vragen. Tijdens debatten als deze heb ik vaak, net als andere collega's, mijn zorgen over de werking van het kastenstelsel geuit. Het kastenstelsel is eigenlijk niet meer van deze tijd en onacceptabel. Graag hoor ik van de minister welke gesprekken hij hierover met de Indiase autoriteiten voert. De laatste tijd krijgen wij steeds meer berichten dat de positie van het maatschappelijk middenveld steeds verder onder druk komt te staan. Buitenlandse organisaties worden scherp in de gaten gehouden en Indiase organisaties moeten veel meer verantwoording aan de Indiase overheid afleggen. De CDA-fractie is van mening dat deze organisaties een belangrijke rol spelen als tegenwicht in de Indiase samenleving. De CDA-fractie heeft hier onlangs vragen over gesteld. Stelt de minister dit soort zaken in het kader van het mensenrechtenbeleid aan de kaak, zo ja, op welke manier gebeurt dit en welke rol speelt de Nederlandse ambassade hierbij?”

Rosenthal (VVD)

“Ik wil nu nog wel een opmerking maken over India en meer in het bijzonder over kinderarbeid en de positie van dalits in India. De ambassade in India draagt bij aan de Global March Against Child Labour. Op die manier proberen wij de kinderarbeid in de textielindustrie te helpen uitbannen. Dat geldt ook voor de dalits, want wij geven steun aan het *International Dalit Solidarity Network*. Ik wil hieraan expliciet iets toevoegen en wel dat er in India ook zeer positieve ontwikkelingen gaande zijn. Zo gaan er miljoenen kinderen meer dan vroeger naar school dankzij de Right to Education Act. Verder wil ik er toch ook op wijzen dat deze positieve ontwikkelingen door de Verenigde Naties worden erkend. Dezer dagen is er namelijk een memorandum van de VN verschenen met als inhoud dat India zich op dit punt grote inspanningen getroost. Ik kan hierop nader ingaan, maar dit is wel de tegenkanting van dit verhaal.”

Voordewind (CU)

“Over de bescherming van de 250 miljoen Dalits heeft de minister in de brief die hij naar de Kamer heeft gestuurd geschreven dat hij geen kans ziet om de motie verder uit te voeren, terwijl de uitkomsten van de internationale conferentie in Nepal er nu toch liggen waarmee hij aan de slag zou kunnen gaan, naast de aanbevelingen van het International Dalit Solidarity Network. Ik moedig de minister aan om ook daarbij nog verder te gaan.”

Minister **Rosenthal**: Ik zal er aandachtig naar kijken.

Uit: Verslag Hoorzitting over Mensenrechten – Tweede Kamer 19 maart 2012

De heer **Oonk**: Voorzitter. Als Landelijke India Werkgroep werken wij aan drie hoofdthema's. Dat doen wij samen met andere organisaties. Het eerste hoofdthema is kastendiscriminatie: de positie waarin met name zo'n 200 miljoen Dalits of kastelozen in India zich bevinden; 260 miljoen in heel Zuid-Azië. Het tweede hoofdthema betreft kinderarbeid en recht op onderwijs. Het derde hoofdthema is maatschappelijk verantwoord en ook maatschappelijk onverantwoord ondernemen, met een focus op sectoren waarbij Nederlandse bedrijven zijn betrokken, zoals kleding, zaden, natuursteen en thee. Dit zijn onderwerpen waarover vaak Kamervragen gesteld worden.

Ik wil het toch nog even kort hebben over mensenrechten in India. Ik denk dat dit een sterk onderschat onderwerp is. De schendingen van mensenrechten zijn zeer omvangrijk en ingrijpend, ondanks het feit dat India een democratie is. In de Mensenrechtenrapportage wordt dit ook erkend op een beetje vreemde manier. Er worden heel sterke termen genoemd als beperkte handhaving van wetgeving, met name met betrekking tot arbeidsomstandigheden, corruptie en straffeloosheid. Mensen hebben geen toegang tot recht, met name mensen aan de onderkant van de samenleving. Er is geen vrijheid van meningsuiting met betrekking tot internetvrijheid en dergelijke.

Het vreemde is dat in de eerste zin van de passage over India de minister zegt: de Indiase regering zet zich in voor verbetering van mensenrechten. Die constatering is wel erg kort door de bocht en strijdig met het feit dat je het hebt over straffeloosheid, over niet handhaving van wetgeving. Het is natuurlijk een simplisme om te zeggen dat de overheid dat wel of niet zou doen. Het Indiase overheidsapparaat faalt in een aantal opzichten op dit punt sterk, vooral als het gaat om de belangen van de armste groepen. Het is in dat opzicht in termen van mensenrechten een heel gebrekkig functionerend overheidsapparaat. Ik denk ook dat Nederland zijn positie daarop moet enten en de Indiase regering daarop moet aanspreken. Dat heeft minister Rosenthal bijvoorbeeld niet gedaan toen hij afgelopen juli in India was. Tenminste, hij heeft vooral benadrukt dat ze zo erg hun best doen.

Twee specifieke punten met betrekking tot mensenrechten in India. In het land dat zich een democratie noemt, worden jaarlijks 1,8 miljoen mensen in hechtenis gemarteld. Dat zijn cijfers van de officiële nationale mensenrechtencommissie. De schattingen zijn in feite veel hoger. Nederland zou deze grove mensenrechtenschendingen nadrukkelijk aan moeten kaarten. Dat kan onder meer bij het toekomstige mensenrechtenexamen dat India eind mei moet afleggen. Hetzelfde geldt voor de positie van mensenrechtenverdedigers. De rapporteur voor mensenrechtenverdedigers, mevrouw Sekaggya uit Kenia, noemt de positie waarin mensenrechtenverdedigers in India verkeren schokkend. Dan gaat het over het hele scala aan mensenrechtenverdedigers, op allerlei verschillende terreinen. Die mensen zijn vaak het slachtoffer van tegenbeschuldigingen, van geweld, van opsluiting, van ondertoezichtstelling. Ook iets wat je niet direct associeert met de democratie India. Ook dat is een onderwerp dat goed met de mensenrechtendialoog met India, maar ook bij het mensenrechtenexamen van India in mei aan de orde gesteld zou kunnen worden.

Dan nog even kort over de drie aangekondigde onderwerpen. Ten eerste de positie van kastelozen, van Dalits. Het onderwerp is een aantal keren door de Kamer aan de orde gesteld. Er zijn vragen over gesteld en er is vorig jaar juni een resolutie aangenomen met vrij sterke bewoordingen, waarin de minister gevraagd wordt om hieraan expliciet aandacht te besteden in de VN en in de EU met betrekking tot de rol van het bedrijfsleven. Dat is in voortgang op wat zijn voorganger op dit terrein heeft gedaan. Hij heeft in gang gezet dat er Europees over gesproken werd. Het lijkt erop dat minister Rosenthal dit heeft laten vallen, hoewel hij de motie die in de Tweede Kamer hierover is ingediend heeft omarmd. Vervolgens laat hij nu in antwoord op Kamervragen blijken: ik houd het toch maar bij mijn vijf hoofdonderwerpen; ik

ga dat niet doen, vanwege – en dan valt weer dat woord – effectiviteit. Juist in deze kwestie is het ongelooflijk effectief dat een groep landen bereid is om het onderwerp onder andere met India, maar ook met landen als Nepal, Bangladesh en Pakistan aan de orde te stellen. Met andere woorden: ik zou graag zien dat de Kamer er opnieuw bij de minister op aandringt om die motie uit te voeren.

Kinderarbeid is gelukkig een onderwerp dat in deze notitie is gebleven. Wij zijn ook blij met de uitspraak van staatssecretaris Knapen dat hij aandacht heeft voor de zogenaamde Child Labour Free Zones. Dat is een effectief gebleken benadering voor het tegengaan van kindarbeid, onder andere in India. Indiase organisaties passen die benadering nu toe of werken samen met Afrikaanse organisaties om dit te doen. Dit zijn zeer bemoedigende ontwikkelingen, maar als het gaat om de concrete aanpak van wat de minister wil doen met betrekking tot kindarbeid, blijft dat heel erg mager. Hij verwijst naar de EU-raadsconclusies van 2010 maar vervolgens zit er verder geen verhaal aan vast wat hij daarmee gaat doen. Het komt nu juist aan op het uitvoeren van die raadsconclusies, het daarop baseren van concrete plannen en het daarop aanspreken van de EU.

Het derde en laatste onderwerp betreft het maatschappelijk verantwoord ondernemen. Dan kun je meteen een hele hoop zeggen over wat je met betrekking tot kindarbeid zou kunnen doen, maar ook met betrekking tot andere rechten en met name mensenrechten. De regering vraagt van bedrijven die overheidssteun krijgen om met betrekking tot hun eerste toeleverancier te zorgen dat mensenrechten niet geschonden worden, bijvoorbeeld bij duurzaam inkopen of bij overheidscriteria. Als je kijkt naar het raamwerk van Ruggie zou het erom gaan dat je van bedrijven vraagt om met een helder plan te komen hoe zij rechtenschendingen in de hele keten gaan aanpakken. Dat kan niet van vandaag op morgen. Daar moet je de tijd voor nemen, maar het moet wel gebeuren. Dus eigenlijk zou dat op basis van Ruggie, omarmd door de minister, moeten gebeuren. In het raamwerk van John Ruggie zit niet alleen het verhaal over wat bedrijven zouden moeten doen, maar ook wat de overheid moet doen om haar beleidsinstrument in overeenstemming te brengen met het feit dat bedrijven mensenrechten schenden of juist mensenrechten zouden kunnen bevorderen. De overheid zou ook gevraagd kunnen worden, niet alleen bedrijven daartoe aan te moedigen maar ook te kijken naar mededingingswetgeving en handels- en investeringsverdragen. Als die niet conform de mensenrechten zijn of daarmee in strijd zijn, zou je die aan moeten passen.

Tot slot veroorloof ik mij nog een opmerking over de receptorbenadering. Het komt mij echt voor dat dit een actorenbenadering zou moeten zijn. In welke situatie, land, sector, thema heb je welke actor of actoren nodig. Eigenlijk is die receptorbenadering een heel primitieve vorm om dat te doen. We zouden beter de actorenbenadering verder kunnen uitdiepen en nagaan waar ngo's effectief zijn, waar de overheid effectief is en wanneer gezamenlijk optreden belangrijk is. Dus ik snap niet dat een benadering die we verder uit zouden kunnen diepen, vervangen moet worden door een onuitgewerkt begrip als een receptorbenadering.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Dan heb ik nog een vraag aan de heer Oonk over de child labourfree zones. Gelukkig heeft de minister dit opgepakt. Er is subsidie verstrekt, maar de verdere activiteiten en planning zijn nog onbekend. Welke concrete maatregelen kan de heer Oonk het parlement meegeven voor het debat met de minister om hem tot concrete daden aan te zetten?

Mevrouw **Hachchi** (D66): Voorzitter. Ik heb allereerst een vraag aan de heren Wijne en Oonk over kinderrechten. Zij hebben heel veel kritiek op de aandacht voor kinderrechten. Bleek dit de laatste jaren steeds uit het Nederlandse mensenrechtenbeleid of is er nu echt een verschuiving te zien in de afgelopen anderhalf jaar? Ook wil ik vragen om een aantal concrete actiepunten te formuleren, naast het ratificeren van het Kinder-verdrag, het Ruggie Framework en aandacht voor kinderrechten en kinderarbeid in het bedrijfsleven en ketenverduurzaming. Als dit kan worden aangevuld met nog twee andere concrete acties, ben ik tevreden.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Aan de heer Oonk, die de receptorbenadering opnieuw opbracht, ten slotte de volgende vraag. Ik heb een beetje de indruk dat hij illustreert wat er is gebeurd met die receptorbenadering. Volgens mij ervaart de mensenrechtengemeenschap dit als een enorme knuppel die in haar midden wordt geworpen. Iedereen moet er iets van vinden en dan is de keuze als volgt: of je doet het af met «we doen dat al veertig jaar» of «het breekt alles af wat we tot nu toe hebben gehad». Daar lijkt weinig tussen te zitten. Hij noemde het een primitieve vorm. Mag ik hem het volgende vragen over de relatie met India? In het verleden heeft met name India bewezen dat, als wij te veel op onze strepen staan en onze vingers opheffen, wij gewoon worden – om het even op z'n Vlaams uit te drukken – buitengezet, zelfs als het gaat om Europa. Hoe kunnen we de kinderrechten, waarover zijn collega Wijne het had, in dat geval effectief onder de aandacht brengen, maar ook de punten die hijzelf terecht maakte? Is het niet veel beter om tegen de Indiase regering te zeggen: u bent van erg goede wil en misschien op de goede weg, maar kunnen wij u niet wat bijstaan om het nog iets beter te doen, in plaats van dan u zich zorgen maakt over een zinnetje dat u niet stevig genoeg vindt?

De heer **Oonk**: Ik begin met de vraag van de heer Voordewind, over wat de minister verder zou kunnen doen op het gebied van kinderarbeid. In feite zeggen de EU-Raadsconclusies van 2010 daar al het een en ander over. Aan die Raadsconclusies heeft Nederland jaren getrokken, maar nu is mijn indruk dat er eigenlijk weinig mee gebeurt. Allereerst zou Nederland dus kunnen aandringen op een concreet actieplan. De minister kan echter zelf ook een aantal dingen doen, die ook in die conclusies worden genoemd; bijvoorbeeld het systematisch aankaarten van situaties met betrekking tot kinderarbeid, in de relatie met de landen waar dat probleem speelt. Als je dat systematisch doet, zal blijken dat het doorwerkt. Dat wordt zeer gewaardeerd, juist door lokale actoren en receptoren, in de landen zelf; die pikken dat soort geluiden namelijk op. De bestrijding van kinderarbeid kan ook via de ontwikkelingssamenwerking, bijvoorbeeld door de onderwijsprogramma's die worden gesteund. Die kunnen veel explicieter worden gekoppeld aan de kinderen die nog niet op school zitten.

Wij van Stop Kinderarbeid voeren campagne op dit gebied en hebben juist met onze «child labour free zones»-benadering veel succes geboekt in India. Wij willen nu hetzelfde in Afrika laten zien. De minister zou ook daar veel meer aandacht aan kunnen besteden. Hij zou ook via duurzaam inkopen meer kunnen doen, bijvoorbeeld meer nadruk kunnen leggen op kinderarbeidvrije producten. De heer Voordewind heeft zelf een keer een motie ingediend over kinderarbeidvrije of eerlijke supermarkten. Volgens mij heeft de staatssecretaris daar

toen over gezegd dat hij daar niet zo veel mee kon, dus ik zou zeggen: opnieuw daarop hameren! En als laatste punt misschien het volgende. Het enige wat de minister nu zegt, is dat hij wacht op een rapport van de Europese Commissie over handelsmaatregelen en het bestrijden van kinderarbeid. Hij wacht dus op een rapport, dat in het volgende jaar moet komen. Vervolgens is de vraag: wat doe je daarmee? Wij pleiten niet voor een boycot, maar wij pleiten er wel voor om de handelspreferenties die de EU nog heeft, sterker in te zetten op het terrein van de mensenrechten. Dat gebeurt nu in theorie; de normen en criteria zijn er, maar ze worden eigenlijk heel losjes toegepast. Dat zijn een aantal van de dingen die je zou kunnen doen, maar er zijn meer zaken.

Volgens mij vroeg mevrouw Hachchi nog iets over Ruggie: wat zou je concreet kunnen doen? Nogmaals wil ik benadrukken dat je moet kijken naar de ketens waarin bedrijven actief zijn. Het betreft ketens waarin Nederlandse bedrijven vaak een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld op het gebied van kleding. Vraag van die bedrijven om een plan te maken om hun gehele keten kinderarbeidvrij en mensenrechtenproof te maken. Zelf hebben wij een rapport uitgebracht over kleding uit Zuid-India. Bedrijven zijn daar nu mee bezig, maar hebben een flinke aanmoediging nodig om dit te doen. Wij proberen daarbij natuurlijk onze rol te spelen, maar het zou erg helpen als de regering hen sterk daartoe aanmoedigde.

Ik ben het eens met wat de heer Ten Broeke zei over de benadering in India. In feite is dat wat wij steeds doen. Zo is er bijvoorbeeld het rapport van honderd Indiase maatschappelijke organisaties Human Rights in India; an Overview, dat de breedte van de mensenrechtenproblematiek aldaar aangeeft. Die bedrijven geven zelf aan dat de Indiase regering zich ook zou moeten wijden aan de kastenproblematiek; die kaarten zichzelf dus aan. Opnieuw, het is ontzettend belangrijk dat Nederlandse bewindslieden ook dat geluid laten horen. We moeten het normaal vinden om over dat soort kwesties te praten. Het zijn moeilijke problemen, je lost ze niet op van vandaag op morgen, maar wij moeten wel zeggen dat wij willen dat er veel harder aan wordt gewerkt om ze op te lossen. Dat kun je natuurlijk passen in een receptorbenadering, maar die benadering is er dus al, en in veelvoud. Je moet goed bekijken welke benaderingen het meeste effect sorteren.